

صلح، مصالحه و عدالت در افغانستان برنامه عمل دولت جمهوری اسلامی افغانستان 7-6 جون 2005¹

مقدمه

افغانستان گامهای مهمی را در راه ایجاد دولت باثبات، مبتنی بر قانون و مردم سالاری برمیدارد. در عین زمان، کشور با میراث نقض فاحش حقوق بشر در بیش از دو دهه جنگ رویارو است که سایه تاریکی را بر همزیستی صلح آمیز و مبتنی بر عدالت میان مردم افکنده است. در گزارش منشی عمومی ملل متحد درباره حاکمیت قانون و عدالت انتقالی در جوامع در حال جنگ و پس از جنگ، تأکید شده است که عدالت، صلح و دموکراسی مفاهیم جدا از یکدیگر نبوده بلکه اجزای یک کلیت واحد را می سازند. ایجاد ثبات و صلح پایدار، رسیدگی به جرایم گذشته، مصالحه میان مجرمین و قربانیان و گذار از گذشته ای همراه با تفرقه به آینده مشترک، امر دشواری در تمام کشورهای پس از جنگ شمرده می شود به ویژه در کشورهای دارای نهادهای اجتماعی و سیاسی ضعیف، امکانات محدود همراه با بی امنی و مردمی متأثر از جنگ. برای گذار به یک زندگی صلح آمیز و تحکیم آشتی ملی در افغانستان باید به گذشته برخوردی جسورانه، مبتنی بر عدالت و با اجتناب از انتقام گیری صورت گیرد. راه هایی را برای بنا کردن همزیستی میان شهروندان این کشور بر اصول تسامح، گذشت و ایجابات یک نظام اجتماعی مبتنی بر حقوق و قانون جستجو نمود.

حکومت افغانستان بر پایه احکام قانون اساسی این کشور گام عمده نخست را با ایجاد «کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان» در جون 2002 برداشت. بر اساس حکم رئیس جمهوری اسلامی افغانستان، کمیسیون صلاحیت یافته است «تا مشوره های ملی را اجرا نموده و یک استراتژی ملی عدالت انتقالی را به منظور رسیدگی به جرایم گذشته پیشنهاد نماید». گزارش «کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان» تحت نام «صدای مردم برای تأمین عدالت» که در آن با بیش از 6000 شهروند افغانستان مشوره شده بود، در جنوری 2005 مورد پذیرش رئیس جمهور کرزی قرار گرفت.

از آن پس، رئیس جمهور از مشاورین خود تقاضا کرد تا یافته ها و پیشنهادهای گزارش مذکور را ملاحظه کرده و یک برنامه عمل را به منظور تطبیق استراتژی ملی صلح، مصالحه و عدالت در همکاری با کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان و هیأت کمک ملل متحد در افغانستان «یوناما» طرح نمایند.

در قطعنامه 1589 شورای امنیت سازمان ملل متحد و بیانیه های دفتر کمیشنر عالی حقوق بشر و کمیسیون حقوق بشر این سازمان در اپریل 2005 درباره وضع حقوق بشر در افغانستان و اهمیت روند عدالت انتقالی، از تلاش های دولت افغانستان در جهت تأمین حقوق بشر و اجرای عدالت انتقالی، استقبال شده است.

دفتر رئیس جمهور، کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان و یوناما، برنامه عمل را برای بحث و بررسی در اجلاس صلح، مصالحه و عدالت در هاگ در 7-6 جون 2005 تهیه کردند. واژه های صلح، مصالحه و عدالت در این متن بیشتر در رابطه با مفهوم نسبتاً نوین «عدالت انتقالی»² مطرح میشوند. عدالت انتقالی مفهوم چندبعدی ای است که با مسائلی مانند، حاکمیت قانون و اصلاحات در بخشهای امنیت، قضاء و دولتمداری

¹ این برنامه عمل توسط حکومت افغانستان با همکاری کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان و هیأت کمک ملل متحد «یوناما» تهیه شده است. این برنامه به «اجلاس هاگ درباره صلح، مصالحه و عدالت در افغانستان» در 7-6 جون 2005 که در هاگ، هلند برگزار شده بود، ارائه و مورد موافقت شرکت کنندگان قرار گرفت. این برنامه دربرگیرنده نظراتی است که در جریان اجلاس توسط هیأت افغانستان، کمیسیون مستقل حقوق بشر این کشور و سایر اشتراک کنندگان مورد بررسی و پذیرش قرار گرفت. اشتراک کنندگان عبارت بودند از: داکتر عبدالله وزیر امور خارجه، داکتر دادفر وزیر مهاجرین، داکتر بات وزیر امور خارجه هلند، ژان ارنو نماینده خاص منشی عمومی ملل متحد در افغانستان، داکتر سینتا و داکتر عظیمی مشاورین رئیس جمهور کرزی، دکتور کاموی نماینده ستره محکمه افغانستان، داکتر سیما سمر رئیس و آقای نادری عضو کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان، نمایندگان دفتر کمیشنر عالی حقوق بشر ملل متحد، آقای وندرل نماینده خاص اتحادیه اروپا، نمایندگان کمیسیون اروپا، دولتهای کانادا، فنلند، فرانسه، آلمان، ایتالیا، هلند، سویدن، بریتانیا و امریکا و کارشناسان مرکز بین المللی عدالت انتقالی و پروژه عدلی افغانستان.

² مفهوم «عدالت انتقالی» در سال های اخیر بیشتر در رابطه به تحولات کشوری که دستخوش جنگ و بحران بوده اند، مطرح شده است. مراد از «عدالت انتقالی» برخورد به بی عدالتی ها و تخطی های آشکار از موازین قبول شده ملی و بین المللی می باشد که طرفین درگیر در جریان یک جنگ مرتکب شده اند. این مفهوم با گزارش منشی عمومی سازمان ملل متحد به شورای امنیت این سازمان، درباره «حاکمیت قانون و عدالت انتقالی در جوامع در حال جنگ و پس از جنگ» به تاریخ 3 اگست 2004 به دایره مفاهیم مورد استفاده این سازمان نیز راه یافت.

ارتباط تنگاتنگ دارد. در ساحت بین المللی و مباحث مربوط به تخطی های اساسی از موازین قانونی در دوران جنگ، عبارت عدالت انتقالی، در مورد مجموعه ای از روندها و راهکارها که با تلاش جوامع برای رسیدگی به جرایم گذشته، تأمین پاسخگویی، اجرای عدالت و دستیابی به مصالحه، بکار برده می شود. اینها میتواند ترکیبی از راهکارهای قضایی و غیر قضایی، اشتراک یا عدم اشتراک جامعه جهانی در سطوح مختلف، محاکمه اشخاص، جبران خساره، حقیقت جویی، اصلاحات سازمانی، بررسی صلاحیت و برکناری از مقام رسمی باشد.

سوئفاهم در رابطه با عدالت انتقالی این بوده است که بسیاری این مفهوم را به رسیدگی به مسؤلیت جنایی تقلیل می دهند. استراتژی عدالت انتقالی در گام نخست تحقق صلح و آشتی ملی و برگرداندن امکانات همزیستی و همیاری و التیام زخم ها و آلام قربانیان و ادغام شهروندان به زندگی صلح آمیز در جامعه است. جبران خساره، درمان رنج های روانی و جسمی، بازگشتاندن شهروندان رانده شده از متن روابط اجتماعی به آغوش جامعه، همه تلاش های اند که از مفاهیمی مانند محاکمه و زندان و انتقام فراتر می روند و در تقابل با آن قرار دارند. تلاش به دامن زدن فرهنگ گذشت و محبت، برادری و خواهری و تحکیم همبستگی میان نسل های امروز و فردای این کشور برخاستگاه اصلی این برنامه عمل را تشکیل میدهد. تجارب مثبت کشورهای که بحرانهای خونین را پشت سر گذاشته اند، نشان میدهد که باید استراتژی عدالت انتقالی یک رابطه موزن و منطقی را میان حقیقت یابی، درمان قربانیان، ادغام فریب خوردگان و عاملان در جامعه، جبران خساره، حفظ صلح و ثبات و تحکیم دموکراسی و حاکمیت قانون و اجرای عدالت برقرار کند.

در برنامه عمل جمهوری اسلامی افغانستان سعی شده است تا با حرکت از واقعیت های کشور و با تکیه بر ارزش های دینی و ایجابات ثبات و امنیت، تحقق عناصر اصلی عدالت انتقالی در چهار بخش کلیدی (تدابیر نمادین، اصلاحات سازمانی، حقیقت جویی و مستندسازی، و مصالحه) گنجانده شود. این چهار بخش، مفاهیم انتزاعی و جدا از یکدیگر نبوده بلکه اجزای جدا ناپذیر یک کلیت را می سازند. «مصالحه» (بخش کلیدی 4) از این دلیل حائز اهمیت است که ایجاد صلح پایدار نیاز به آمیزش مجدد اجتماعی و آشتی در این سرزمین دارد. باید تدابیری را اتخاذ کرد که بازگشت و ادغام مجدد تمام گروههای متخاصم را در آغوش جامعه ممکن میگردانند و موجب کاهش تنش ها و زدودن جنگ طلبی و خونریزی در کشور می شوند. دیدگاه صلحدوستی و عدالتخواهی به مفهوم گذشت از جرایمی مانند نسل کشی، جرایم جنگی، جرایم علیه بشریت و نقض آشکار حقوق بشر نمیشود. بر عکس برخورد جسورانه به چنین مواردی خود اخلاقی ترین اصول پذیرفته شده جهانی می باشند.

افزون بر این حکومت افغانستان خود را متعهد میداند تا با رجعت به ارگان های قانون اساسی افغانستان مانند پارلمان کشور در صورت ایجاب دست به ایجاد نهادها و اتخاذ تدابیر لازم پاسخگویی بر اساس موازین پذیرفته شده بین المللی و ملی در باره جرایم جنگی، جرایم علیه بشریت و نقض آشکار حقوق بشر، بزند. ارتکاب چنین جرایمی بر اساس موازین دین مقدس اسلام و موازین پذیرفته شده بین المللی شامل مقوله عفو نمی شوند.

این پذیرفته شده که عدالت جزایی و کیفری از جانبی جوابگوی تمام نیازها و انتظارات قربانیان نیست و از جانب دیگر به تنهایی به استقرار فرهنگ گذشت و آشتی و همزیستی نمی تواند کمک کند. با در نظر داشت این اصل، در برنامه عمل برآوردن نیازهای قربانیان با استفاده از راهکارهای بخشهای کلیدی 1، 2 و 3 در نظر گرفته شده اند.

اذعان به رنجش قربانیان و پذیرش اینکه در این کشور انسان های بی گناه مورد ستم و ناروایی قرار گرفته اند، ثبت وقایع گذشته و علل آن به طور تاریخی و جامع، جبران خساره، ترویج مصالحه ملی، برکناری ناقضان حقوق بشر از مقامهای رسمی و اعاده اعتماد مردم و قربانیان نسبت به دولت، حداقل هایی خواهند بود که باید به آنها پرداخته شود.

برنامه عمل اذعان دارد که کلیه راهکارهای ایجاد صلح و عدالت باید با مشارکت فعال و معنادار همه دست اندرکاران ملی از قبیل مراجع قضایی، جامعه مدنی، انجمنهای حرفه ای، مجاهدین، گروههای سنتی و دینی، قربانیان، جنگجویان سابق و بخشهای (عاری از جرم) رژیمهای گذشته اجرا شود. توجه خاص باید به اشتراک فعال زنان در این روند صورت گیرد. باید تضمینهایی در رابطه به عدم تطبیق مجازات غیرقانونی و غیرمنصفانه و تأمین حقوق همه اشتراک کنندگان وجود داشته باشد. برخی از تدابیر پیشنهادی در چهار بخش کلیدی مثلاً ایجاد راهکار حقیقت جویی یا کمیته های مصالحه منوط به مشوره و تحقیق بیشتر توسط دست اندرکاران مربوطه شده است.

همچنین، برنامه عمل به مشکل هماهنگ نمودن تدابیر پیشنهادی با سایر برنامه‌ها در زمینه ایجاد نهادهای مبتنی بر اراده و مشارکت مردم اذعان دارد. اما همانگونه که منشی عمومی ملل متحد اظهار داشت، عدالت و صلح نیروهای متضاد نیستند بلکه در صورت تعقیب درست و همزمان، یکدیگر را تقویت و حفظ مینمایند. بنابراین، مسئله این نیست که عدالت تعقیب شود یا نه، بلکه مسئله این است که چگونه و چه وقت تعقیب شود. ایجاد تسلسل میان این روندها حیاتی است. در برنامه عمل سعی شده است خطوط زمانی‌ای تعیین شود که در آن اهداف مطروحه قابل دسترسی باشد.

حکومت افغانستان بر این امر اذعان دارد که موارد زیادی از نقض حقوق بشر کماکان در چهار سال گذشته نیز در افغانستان صورت گرفته است. با حرکت از اصول مطروحه در قانون اساسی کشور و تعهدات حکومت در برابر مردم افغانستان، باید تذکر داده شود که با ناقضان حقوق انسان در این چهار سال چگونه جدی برخورد خواهد شد. تخطی‌های این چهار سال باید در چهارچوب موازین بین‌المللی حقوق بشر و قوانین نافذه کشور مورد ارزیابی قرار بگیرند.

مقصد

موارد پیشنهادی در این سند، برای اتخاذ تدابیر ابتدایی در جهت تطبیق استراتژی ملی عدالت انتقالی در افغانستان بر اساس تعهدات دولت و موازین قانون اساسی و تحقیقات کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان صورت می گیرد. مقصد اصلی این استراتژی ارتقای صلح و ثبات در افغانستان از طریق روندی است که مصالحه و عدالت را تأمین کند.

دورنما

ترویج صلح، آشتی، عدالت و حاکمیت قانون در افغانستان و تحقق فرهنگ پاسخگویی و احترام به حقوق بشر.

موعد اجرا

با آنکه تحقق عدالت اجتماعی به یک زمان بیشتر نیاز دارد، زمان لازم برای عملی کردن تدابیر پیشنهادی در این سند، 3 سال است.

خلاصه

پیشنهادها بر چهار بخش کلیدی تمرکز میکند: (1) اذعان به رنج های مردم افغانستان، (2) ایجاد نهادهای دولتی معتبر و پاسخگو و **پاکسازی نهادهای دولتی از وجود ناقضین و جنایتکاران حقوق بشری**، (3) حقیقت جویی و مستندسازی، (4) ترویج مصالحه و تقویت وحدت ملی.

بخش کلیدی 1: اذعان به رنج های مردم افغانستان

هدف: التیام زخم ها و کاهش دردهای مردم افغانستان و اعمار صلح آمیز کشور از طریق اذعان به رنج های مردم³.

فعالیتها:

الف) تعیین روز یادبود ملی، روز قربانیان نقض حقوق بشر و جنایات جنگی در افغانستان. مثلاً 14 جدی، روز تصویب قانون اساسی نوین افغانستان و یا یک روز دیگر، برای بزرگداشت از یاد و خاطره قربانیان جرایم جنگی و نقض حقوق بشر در کشور ما. این روز در جریان یک مراسم مختصر برای اذعان و احترام به قربانیان جنگ در خیمه لویه جرگه در حضور معلولان جنگ، خانواده های شهدا و قربانیان، گروههای جامعه مدنی، رهبران اجتماعی، رهبران دینی، شخصیتهای علمی و گروه های زنان اعلام شود.

- رهبری: رئیس جمهور کرزی.
- همکاران پیشنهادی: جامعه مدنی، رهبران اجتماعی، رهبران دینی و غیره.
- چهارچوب زمانی: پیش از ختم 2005؛ تاریخ احتمالی اعلام: نوامبر 2005 یا آخر سال 2005 در پی تأسیس شورای ملی و اندکی پیش از روز ملی.

ب) تأسیس **بناهای یادبود ملی**. موقعیت پیشنهادی برای محل اصلی: نزدیک تعمیر شورای ملی در کابل. از معماران و هنرمندان سراسر جهان درخواست شود تا طرحهای خود را برای این بناها ارائه دهند. جاده ها و چهارراهی ها را میتوان در کابل، هرات و یا شهرهای دیگر بنام 24 حوت، سوم حوت و روزهای مانند آن نامگذاری کرد.

- رهبری: دفتر رئیس جمهور، شاروالیها، دارالانشای شورای ملی.
- همکاران پیشنهادی: فاکولته هنرهای زیبا، فاکولته معماری، معماران و هنرمندان بین المللی، جامعه مدنی، وزارت مسکن و شهرسازی، وزارت اطلاعات و فرهنگ، و دیگر نهادهایی که آماده کمک باشند.
- چهارچوب زمانی: درخواست طرحها در جریان اعلام روز ملی قربانیان جنگ صورت خواهد گرفت، اعلام طرح برنده در ظرف 5 ماه انجام خواهد شد، مراسم تهداب گذاری حداکثر تا اواسط 2006 برگزار خواهد شد.

³ در حدود 70 درصد از مردم اشتراک کننده در مشوره ملی کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان گفتند که شخصاً از جرایمی که بر آنان در جریان جنگ تحمیل شده است، رنج برده اند. صدای مردم برای تأمین عدالت www.aihrc.org.af

ج) تأسیس یک موزیم ملی برای زنده نگهداشتن خاطره قربانیان و تعلیم نسل جوان با استفاده از تاریخ و سمبولهای سه دهه جنگ به شمول تصویر و نام های قربانیان، عسکرها و فلمهایی از جریان جنگ، ویرانی ها، اعدام ها و غیره.

- رهبری: وزارت اطلاعات و فرهنگ، وزارت معارف و کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان.
- همکاران پیشنهادی: موزیم کابل، موزیمهای بین المللی، مرکز بین المللی عدالت انتقالی، جامعه مدنی، نمایندگان کشورهای کمک کننده.
- چهارچوب زمانی: تعیین موقعیت در جنوری 2006، شروع کار ابتدایی در 2006، افتتاح 2008.

بخش کلیدی 2: ایجاد نهادهای دولتی معتبر و پاسخگو

هدف: افزایش اعتماد مردم به دولت از طریق اجرای اصلاحات مؤثر و اتخاذ تدابیر و مقررات شفاف و عادلانه در امر تقرر و برکناری کارمندان دولتی.

فعاليتها:

الف) تحکیم نقش، ظرفیت و تلاشهای فعلی کمیسیون اصلاحات اداری به وسیله:

1. تصویب و اتخاذ مقررات و موازین تقویتی رهبری: وزارت عدلیه، مشاوران حقوقی دفتر رئیس جمهور. همکاران پیشنهادی: در مشوره با ملل متحد. چهارچوب زمانی: تا حداکثر دسامبر 2005.
2. توجه به سوابق کارمندان در رابطه به مسائل مربوط به حقوق بشر، صداقت و پاک کاری و وفاداری به قوانین و غیره در امر تقرر رهبری: کمیسیون اصلاحات اداری. همکاران پیشنهادی: ملل متحد، کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان، فعالان بین المللی. چهارچوب زمانی: عاجل.
3. اصلاح، آموزش و کمک فنی برای کمیسیون اصلاحات اداری رهبری: ملل متحد. همکاران پیشنهادی: دولت افغانستان، سازمانهای بین المللی، کمک کنندگان. چهارچوب زمانی: شروع پروژه در اواخر سال 2005.

ب) ایجاد یک هیأت مشورتی از جانب رئیس جمهور که در مورد تقرر و تعینات بالاتر از حوزه صلاحیت کمیسیون اصلاحات اداری به وی مشوره بدهد.

- رهبری: دفتر رئیس جمهور.
- همکاران پیشنهادی: وزارت داخله، کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان و ملل متحد.
- چهارچوب زمانی: تنظیم موازین لازم و تعیین اعضای هیأت تا دسامبر 2005.

ج) تهیه یک استراتژی فراگیر برای اصلاحات همه جانبه قضای، قضات، نارنوالان، پولیس، محلات اصلاح و تربیت مجرمین و وکلای مدافع به منظور ایجاد یک نظام قضایی مؤثر و عادلانه برای جلوگیری از تکرار نقض حقوق بشر و وقوع بی عدالتی.

- رهبری: دفتر رئیس جمهور.
- همکاران پیشنهادی: وزارت عدلیه، ستره محکمه، ایتالیا، ملل متحد، سایر کمک کنندگان.
- چهارچوب زمانی: ارائه برنامه به رئیس جمهور تا حداکثر مارچ 2006.

بخش کلیدی 3: حقیقت یابی و مستندسازی

هدف: به وسیله حقیقت جویی و مستندسازی، حقیقت جنگ ها و بی عدالتی هایی که در متن تاریخی و اجتماعی که به وقوع پیوسته اند مورد ارزیابی قرار خواهد گرفت. رفع بی اعتنائی و پایان دادن به حالت معافیت مداوم از طریق اذعان به ستم و ابراز باور به تأمین عدالت⁴، و در عین زمان، حمایت از مصالحه و اعتراف به این که «حقایق چندجانبه» وجود دارند و باید مورد شناسائی قرار بگیرند.

فعاليتها:

⁴ مفهوم کمیسیون حقیقت یابی در افغانستان ناشناخته است. با این هم، حمایت کلی از حقیقت جویی در حد بالایی بود: 95 درصد از پاسخ دهندگان مشوره ملی کمیسیون حقوق بشر ابراز داشتند که تثبیت حقیقت درباره تخطی ها در جریان جنگ مهم میباشد.

الف) آغاز یک روند مشورتی برای آگاهی از نظریات جامعه مدنی، جامعه علمی، رهبران اجتماعی و مجامع دینی و غیره درباره راهکارهای حقیقت جویی به منظور تنظیم پیشنهادهای برای حقیقت جویی در افغانستان. درک اهمیت مشارکت زنان در روند مشوره و چگونگی رسیدگی به خشونت جنسی و جرایم علیه زنان.

- رهبری: کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان.
- همکاران پیشنهادی: جامعه مدنی، جامعه علمی، سازمان های زنان، وزارت زنان، رسانه های همگانی و غیره.
- چهارچوب زمانی: آغاز مشوره در خزان 2005، ارائه پیشنهادهای به رئیس جمهور تا جون 2006.

ب) در حمایت از این روند، برگزاری یک اجلاس درباره حقیقت جویی در سایر کشورها و درسهای آموخته شده (اجلاس باید همچنین به بررسی مسئله مصالحه بپردازد، به بخش کلیدی 4 نگاه کنید).

- رهبری: دفتر کمیشنر عالی حقوق بشر ملل متحد.
- همکاران پیشنهادی: کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان، ملل متحد، پوهنتون کابل، جامعه مدنی، متخصصین.
- چهارچوب زمانی: خزان 2005.

ج) ارائه پیشنویس یک قانون درباره راهکار پیشنهادی حقیقت جویی به شورای ملی.

- رهبری: مشاوران حقوقی دفتر رئیس جمهور، وزارت عدلیه.
- همکاران پیشنهادی: کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان، ملل متحد، متخصصین.
- چهارچوب زمانی: ارائه پیشنویس قانون به شورای ملی تا ختم 2006.

د) تمویل، تشکیل و آموزش کارکنان ساختار پیشنهادی حقیقت جویی.

- رهبری: دفتر رئیس جمهور.
- همکاران پیشنهادی: کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان، ملل متحد، گروه های جامعه مدنی، کمک کنندگان.
- چهارچوب زمانی: جنوری 2007، تا جولای 2007.

ه) افزایش و تسریع تلاشها برای مستندسازی نخطی های حقوق بشر در جریان جنگها در افغانستان، به شمول خشونت جنسی، به منظور تکمیل و غنی سازی کار موجود.

- انجام دهندگان: دفتر کمیشنر عالی حقوق بشر ملل متحد، کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان، سازمانهای حقوق بشر ملی و بین المللی، گروههای جامعه مدنی.
- همکاران پیشنهادی: کمک کنندگان.
- چهارچوب زمانی: دوامدار.

و) تعیین یک مکان برای تأسیس مرکز مدارک و اسناد جنگی، گردآوری معلومات، کتاب ها و سایر منابع و تنظیم چهارچوب حقوقی.

- رهبری: وزارت اطلاعات و فرهنگ، دفتر رئیس جمهور.
- همکاران پیشنهادی: پوهنتون کابل، پوهنتونها و محققان، کمک کنندگان.
- چهارچوب زمانی: فبروری 2006.

بخش کلیدی 4: ترویج مصالحه و وحدت ملی

هدف: جستجوی راهها برای ترویج مصالحه، تحکیم وحدت ملی و ارتقای حس همبستگی و اعتماد میان مردم افغانستان⁵.

فعاليتها:

- الف) آغاز یک گفتمان فراگیر درباره آشتی ملی در افغانستان برای ترویج آگاهی نیاز به آشتی، نیاز به فرهنگ مدارا و نیاز به مسؤولیت پذیری و گسترش فرهنگ گذشت و اجتناب از انتقام و خشونت.
- رهبری: کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان، وزارت اطلاعات و فرهنگ.

⁵ در مشوره ملی درباره عدالت انتقالی توسط کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان، اکثر مردم اظهار داشتند که مردم در سطح محلی در آشتی به سر میبرند اما ضرورتی وجود دارد تا رهبران سیاسی با یکدیگر آشتی نمایند که خود به وحدت ملی و ترویج اعتماد میان اقوام مختلف افغانستان کمک مینماید. به نظر میرسد شوراهای ولسوالی و ولایتی مناسبترین مکان برای رسیدن به این هدف باشد.

- همکاران پیشنهادی: جامعه مدنی، جامعه علمی، سازمانهای آموزشی، رهبران دینی و اجتماعی، گروههای زنان.
- چهارچوب زمانی: دوامدار.

- ب) در حمایت از این روند، برگزاری یک اجلاس درباره مصالحه و استفاده از تجارب سایر کشورها و درسهای آموخته شده (اجلاس باید همچنین به مسئله حقیقت جویی بپردازد، نگاه کنید به بخش کلیدی 3، ج).
- رهبری: دفتر کمیشنر عالی حقوق بشر ملل متحد.
 - همکاران پیشنهادی: کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان، ملل متحد، پوهنتون کابل، جامعه مدنی.
 - چهارچوب زمانی: خزان 2005.

- د) حمایت از ابتکارهای رفع منازعه و جستجوی راههای تشکیل کمیته های مصالحه در داخل ساختارهای موجود از قبیل شوراهای ولسوالی و ولایتی و از طریق پروژه های امتحانی با روشهای ممکن (گردهمایی مصالحه، وساطت، رفع منازعه، جبران خساره و غیره).
- رهبری: کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان.
 - همکاران پیشنهادی: شوراهای ولسوالی و ولایتی، گروههای جامعه مدنی، جامعه علمی، رهبران دینی.
 - چهارچوب زمانی: ارائه سند کارشناسانه در اجلاس حقیقت جویی در خزان 2005 درباره کمیته های مصالحه.

- ه) جستجوی امکانات برای طرح مسائل صلح و آشتی در نصاب تعلیمی معارف و همچنین آموزش سیاسی درباره حقوق شهروندان و حقوق بشر و اجتناب از خشونت برای نظامیان، پولیس و مأموران ملکی. جلوگیری از طرح مطالب تبعیض آمیز، جانبدارانه و خشونت آمیز در نصاب درسی. اشتراک معلمان و شاگردان در روندهای اذعان به رنجش قربانیان و حقیقت جویی.
- رهبری: وزارت معارف، وزارت داخله، وزارت دفاع.
 - همکاران پیشنهادی: پوهنتونها، انجمنهای معلمان و استادان، گروههای محصلان، متخصصین، کمک کنندگان، کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان، ملل متحد، کمیسیون اصلاحات اداری.
 - چهارچوب زمانی: عاجل و دوامدار.

- و) تشویق بازگشت و آمیزش دوباره تمام افغانها در جامعه، از طریق رشته ای از برنامه ها نظیر برنامه خلع سلاح، غیرنظامی سازی و ادغام مجدد (دی.دی.آر)، برنامه انحلال گروههای مسلح غیرقانونی (دایاگ) و برنامه تحکیم صلح به منظور تأمین برخورد برابر با تمام افغانها در رابطه با مصالحه و عدالت.
- رهبری: شورای امنیت ملی.
 - چهارچوب زمانی: عاجل.

در موارد نقض سیستماتیک حقوق بشر، جنایات جنگی و جنایات علیه بشریت و مسئله تحقق عدالت میتواند با توسل به تحقق عدالت از طریق وضع مجازات های لازم و مبتنی بر موازین قانون صورت بگیرد. حکومت افغانستان طرحی را به پارلمان کشور در این موارد با در نظر داشت واقعیت های افغانستان، یافته های کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان از طریق مشوره ملی و تجارب تلخ نقض حقوق بشر ارائه میکند تا پارلمان بتواند تصامیم لازم را در زمینه اتخاذ نموده و به حالت معافیت از مجازات در افغانستان پایان دهد.

در اتخاذ چنین تصمیمی، توجه به این واقعیت که با در نظر داشت نصوص صریح قرآنی و حقوق بین المللی هیچگونه عفو برای جرایم جنگی، جرایم علیه بشریت و نقض آشکار حقوق بشر نمیتواند صورت بگیرد.

بخش کلیدی 5: ایجاد راهکارهای مؤثر و معقول پاسخگویی

هدف: به منظور پایان دادن به معافیت از مجازات در افغانستان و اطمینان به اینکه هیچ عفو و بخششی برای جرایم جنگی، جرایم علیه بشریت و دیگر نقض های آشکار حقوق بشر بوده نمی تواند، شرایط و زمینه منصفانه و مؤثر را برای اجراء عدلی در مطابقت با اصول دین مقدس اسلام، قوانین و مقررات بین المللی، و عدالت انتقالی فراهم میگردد.

فعالیتها

الف) یک گروه خاص بر اساس فرمان رئیس جمهور ایجاد خواهد شد. وظیفه این گروه عبارت است از تهیه و ارائه پیشنهادات به رئیس جمهور درباره ایجاد یک چهارچوب حقوقی، نحوه فعالیت و چگونگی تشکیلاتی برای پرداختن به مکلفیت های حقوقی بین المللی افغانستان. این گروه در پیشنهاد های خود به رفع تهدید های دوامدار علیه صلح و ثبات در افغانستان اولویت می بخشد.

رهبری: دفتر ریاست جمهوری.

- رئیس جمهور پنج نفر به شمول یک عضو پیشنهادی یوناما و یک عضو پیشنهادی کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان را به حیث اعضای این گروه تعیین نماید.
- چهارچوب زمانی: ایجاد گروه تا دسامبر 2005، ارائه پیشنهادهای گروه به رئیس جمهور حداکثر تا اواخر 2007.

ب) با در نظر داشت ارزشهای والای دین مقدس اسلام و در مطابقت با معیارهای شناخته شده بین المللی، مرتکبین جنایات جنگی، جنایات علیه بشریت و سایر تخطی های جدی حقوق بشر اعماض صورت نخواهد گرفت.

• رهبری: دفتر ریاست جمهوری.

- چهارچوب زمانی: تصریح عدم عفو به زودترین وقت ممکن.

ج) ارتقای ظرفیت: باید تلاشهای مناسبی به منظور تطبیق اهداف مندرج در این برنامه عمل صورت گیرد.

- رهبری: وزارت عدلیه.
- همکاران پیشنهادی: دفتر کمیشنر عالی حقوق بشر ملل متحد، ملل متحد، سازمانهای تخصصی بین المللی، ایتالیا، سایر کمک کنندگان.
- چهارچوب زمانی: عاجل و دوامدار.